

I Källtorps trädgård växer hoppet om en bättre värld

**Kan en trädgård rädda världen?
Efter ett besök i Källtorps ekologiska trädgård verkar ingenting omöjligt.**

TEXT & FOTO: AGNETA BERGSTRÖM

Sanne odlar i takt med naturen trots närheten till storstaden.

SANNE OCH TORBJÖRN Hammarberg har skapat en inspirerande oas där inte bara växter utan även höns, grisar, myskankor, dagisbarn, kafégäster och vilda djur ingår i kretsloppet.

Källtorps ekologiska besöksträdgård ligger lite inklämd mellan Ältavägen och Källtorpssjön i Nacka utanför Stockholm. En ridå av snabbväxande pilar skärmar av mot trafiken. Vid dammen närmast kaféet myser myskankorna i solen. Däremellan breder odlingarna ut sig med stora sjok av blommande perenner, bärbuskar,

äppelträd och köksväxter. På andra sidan trädgården glittrar sjövattnet mellan tallarna. Visst kan man komma hit bara för att fika och njuta av trädgården, men Sanne och Torbjörn Hammarberg har större ambitioner än så.

– För mig är det inte intressant att driva ett kafé i största allmänhet, inte ens ett ekologiskt, säger Sanne. Det här är ett Omställningskafé där besökarna får inspiration och kunskap för att kunna ta fler steg på vägen till ett mer hållbart sätt att leva.

Källtorps kretslopp

Täckodling. Genom att täcka marken kring de odlade växterna med halm, löv och växtrester byggs jordens mullhalt upp samtidigt som det hämmar ogräset och håller kvar fukten i marken. Där det funnits mycket roto-gräs läggs flera lager med dagstidningar i botten av täcket efter att så mycket som möjligt av rötterna rensats bort.

Effektiva mikroorganismer, EM. En blandning av nyttiga mikroorganismer, mest känd för att den används till bokashikompostering där matavfallet bryts ned av mikroorganismerna i en process som påminner om mjölksyring. Finessen är att man bevarar mer näring än i en vanlig kompost och att bokashin efter att ha mognat kan blandas direkt i jorden utan att locka råttor eller andra skadedjur. EM kan även användas till vattenrening och städning. Fem sätt att kompostera. Mycket trädgårdsrester direktkomposteras i täckodlingen och det köksavfall som inte går till grisarna tas om hand i bokashikomposten. Dessutom finns vanlig trädgårdskompost, slutna varmkompost och latrinkompost.

Husdjur. Två grisar, höns, myskankor och bikupor ingår i Källtorps kretslopp. De äter matrester och bidrar med gödsel, ägg och kött. Bina producerar honung och pollinerar bärbuskar och andra grödor.

Vilda djur. Överallt i trädgården hittar man fågelholkar och insektsbon som gjorts av buntar av vasstrån. Fåglar och nyttoinsekter gör stor nytta genom att hålla nere skadesekter och hjälpa till med pollineringen.

Grävatten. Vattnet från disk och tvätt renas med hjälp av växter som tar upp överskottsnäring, dammar där vattnet luftas och effektiva mikroorganismer. En del av vattnet

Bildtext text text text xt
text text text text.

För den som är intresserad av ekologisk odling och kretsloppstänk är Källtorps trädgård ett smörgåsbord av idéer. Här kan man se hur täckodling fungerar i verkligheten, lära sig mer om permakultur, olika sätt att kompostera och hur man renar vatten med hjälp av dammar och växter som tar upp överskottsnäringen.

I DEN MINIMALA ekobutiken hittar man allt möjligt som bidrar till en mer hållbar konsumtion; utrustning för bokashikompostering, ekologisk fågelmat, rättvisemärkta trädgårdshattar från Madagaskar och Källtorps egen hudolja med ringblommor från trädgården.

– Vi vill visa olika sätt att göra något konstruktivt för miljön och klimatet – och att det inte alls behöver vara tråkigt säger Sanne.

Hon är övertygad om att trädgård och odling är en del av lösningen när det gäller de akuta miljöproblemen och klimathot som världen står inför.

– Vi måste ändra vårt sätt att leva – och det är bråttom. Vi har inte fler generationer att lämna över ansvaret för jordens framtid på, det är här och nu det gäller, säger hon.

Sanne och Torbjörn tog över Källtorp 2006. Ingen av dem är trädgårdsutbildade men engagemanget för miljö har båda haft sedan tonåren. Idén att starta en ekologisk besöks-trädgård växte fram som en lösning på en önskan att göra något för miljön – tillsammans.

– Vi hade väl båda också tröttnat lite på våra jobb och ville göra något mer konkret, säger Torbjörn, som är ekonom i botten.

KAFÉET SOM HAR helgöppet under delar av sommaren, samsas med en liten förskolegrupp och

Bildtext text text text xt
text text text text.

rehabiliteringsverksamhet som pågår under vardagarna. De första åren hade Torbjörn uppdrag på sidan om för att få ekonomin att gå ihop men numera jobbar båda heltid på Källtorp. Det är Sanne som är den stora trädgårdsentusiasten. Torbjörn ägnar mer tid åt allt det som inte är just odlande.

– Jag har gjort mycket av byggarbetena och tänkt ut olika lösningar för vatten, avlopp och energiåtgång, berättar han över en kopp kaffe innan han ska göra klart lunchen till barngruppen.

För att driva verksamheten krävs mer än bara en trädgård. Bland annat uppvärmda personalutrymmen, toaletter och ett godkänt kök. Huvudbyggnaden som bland annat rymmer kök, kontor och ekobutik är byggd av återanvända moduler som tidigare använts på en förskola. Numera är det hopbyggt med ett växthus som fungerar som matsal, arbetslokal och kafé. På taket sitter en vindsnurra, en rad solcellspaneler och en solvärmeanläggning för varmvatten.

DEN MESTA EL vi använder kommer från vindkraft som vi köper in men det är roligt att visa att man kan producera egen el, säger Sanne.

När det gäller vatten och avlopp har Källtorp sitt eget kretslopp med urinseparerande toaletter, latrinkompost samt ett system av dammar och infiltration där vatten som använts till disk och tvätt renas. Latrinkomposten får stå cirka två år innan den används – men då bara till att göda de växter som inte ska ätas, till exempel perennerna som lockar humlor och fjärilar till trädgården och pilhäcken utmed vägen.

– Det känns bra att sluta kretsloppet men samtidigt är det ett stort ansvar att hantera urin och

Bildtext text text text xt
text text text text.

latrin på ett säkert sätt så att inte näringsämnen, sjukdomsbakterier och läkemedelsrester hamnar på fel ställe, säger Sanne.

HON VISAR RUNT i trädgården där jorden delvis består av tung lera, till utmaningarna hör även spansk skogssnigel och roto-gräs som kvickrot och tistel.

– Eftersom vi har begränsat med tid har vi satsat på en stomme av robusta fleråriga, ätliga växter. Vi har mycket bärbuskar, äppelträd, hassel, örter, perenna lökväxter och jordärtskockor. Jämfört med ettåriga grönsaker kräver de väldigt lite skötsel i förhållande till den skörd de ger, berättar Sanne.

Tanken att bygga upp hållbara odlingssystem genom att satsa på fleråriga växter har Sanne hämtat från permakulturrörelsen. Därifrån kommer också idén att välja växter med fler funktioner. Äppelträden bidrar förutom med frukt även med blommor som ger både de egna bina och vilda humlor mat på våren. Kryddväxter sätter piff på maten samtidigt som de lockar pollinerande insekter. Pilhäcken som skyddar mot trafiken ger också material till stöttor och annat.

SANNE VISAR HUR det växer jordgubbar och rabarber tillsammans under några av äppelträden. Att på det viset plantera växterna i flera skikt har hon hämtat från konceptet med skogsträdgårdar. Där försöker man skapa hållbara och lättskötta planteringar med ätliga växter genom att blanda träd, buskar, örter och klättrväxter på ett sätt som hämmar naturens lundar och skogsbyn.

Vi följer med Torbjörn till stian där han ska mata de två grisarna, som delar hus och hage med hönsen. Längs ena sidan av djurens hus löper ett

långsmalt växthus där det odlas tomater och gurka under den varmare delen av året. Det är en smart konstruktion där växthuset drar nytta av spillvärmen från huskroppen. På vintern när växthuset är tomt får hönsen och ankorna husera här.

– Djuren är förstas en del av vårt kretslopp. Grisarna tar hand om det mesta av matresterna samtidigt som de producerar gödsel till odlingarna. Hönsen ger både ägg och gödsel, säger Sanne.

Myskankorna då, stämmer det att de håller efter de spanska skogsiglarna?

– Nja, säger Sanne, ungankorna äter sniglar när de stöter på dem men de ger sig bara ut på jakt ibland och de vuxna är inte så intresserade.

SÅ ANKORNAS FUNKTION är framför allt att sprida trivsel – när man sitter och fikar utanför växthuset har man ankdammen alldeles intill sig. I slutet av sommaren finns ett tiotal ankor i trädgården men det finns bara plats för ett begränsat antal att övervintra. På hösten slaktas därför de flesta av årsungarna.

– Visst kan det kännas hårt men jag vet att de har haft ett bra liv här. Och jo, visst äter vi upp ankorna och ibland även en ungtupp, det vore ju slöseri annars, säger Sanne. ✨

Besök Källtorps trädgård!

Öppet: Omställningskafé och butik har öppet lördagar och söndagar, 10-16, i maj, juni, augusti, september.

HitTA hit: Källtorps trädgård ligger på Ältavägen 105 i Nacka utanför Stockholm. Buss 401 från Slussen tar en dryg kvart. Kliv av vid hållplats Källtorp, en busshållplats ifrån friluftsgården Hellasgården.

Ägare: Sanne och Torbjörn Hammarberg. Sanne är uppvuxen i Köpenhamn, utbildad farmaceut, har arbetat på apotek, inom barnomsorgen och med vuxna med utvecklingshinder. Torbjörn är ekonom med stort miljöintresse och erfarenhet av att arbeta som miljösamordnare.

Mer info: kalltorpstradgard.se.